

CULTUREEL SUPPLEMENT

JOYCE ROODNAT

'De bezette stad' duurt 4 uur - dat merk je niet

Tientallen keren hoorde ik „eerst mijn fiets terug” zeggen en als kind begreep ik al waar dat grapje op sloeg: 'de moffen' hadden in de oorlog onze fietsen afgepakt. Dus zodra een Duitse persoon iets wilde, beweerde of deed, gooide je die grap erin. Zo vaak gehoord, zo vaak zelf gespiespeld, maar de logische vervolgvraag kwam nooit bij me op: al die fietsen, waar lieten ze die? Sinds de film *De bezette stad* weet ik het.

Daar zie ik het terrein van de Westergasfabriek - voor mij een juichend cultureel brandpunt vol herinneringen. Aan voorstellingen en films. Aan een dampend concert van jazzmuzikant Curtis Salgado. Aan avonden op zoele cafeterrasen. Ik zal er vast nog vaak komen, maar niet meer zonder dat ik een optater krijg van de gedachte dat terroriserende nazi's hier de geconisqueerde fietsen stalden.

De film die ik zie heet *Occupied City* want ik kocht per ongeluk een kaartje voor de Engelse versie. Maakt niet uit, denk ik. En inderdaad, dat 'het Lido' the Laido heet, doet er niet toe. Maar nu wordt de naam van verzetsman Gerrit van der Veen correct maar moeizaam uitgesproken, net als de straatnaam Euterpestraat, adres van de SD, plaats van pijn en machtsmisbruik factor 10.000. De Engelse keel trekt de sluijer van bekende woorden en klanken weg. Daarmee komt nog rauwer aan hoe het voelt als je straat, je buurt, je milieu boksbal van terreur zijn.

De cineast/beeldend kunstenaar Steve McQueen filmde Amsterdamse plekken met een oorlogsverleden, van een kale huiskudde tot de magie van een kudde flamingo's in de nachtelijkedierentuin. Zijn beelden worden opgeroepen door de woorden waarmee auteur Bianca Stigter in kaart bracht op welke locaties onder de Duitse bezetting is huisgehouden. De combinatie Stigter-McQueen betekent illusionisme: toen wordt nu en nu wordt toen. Het verleden bekruipet het heden. Het heden sluipd door het verleden. Kan niet. En toch gebeurt het.

Vier uur duurt *De bezette stad*. Dat die tijd verstrijkt, merk ik niet. En al merkte ik het wel, ik zou geen scène willen missen. Ik zie een monument, een trottoir, er loopt iemand voorbij. Ik hoor vertellen dat de nazi's daar drie mannen executeerden en hun lichamen dagenlang lieten liggen. Uit wraak, als straf. Hoe kan zulk uitgekend geweld bestaan? Went het? Sophocles beschrijft in zijn tragedie *Antigone* dat koning Kreon het begraven van zijn neef Polyneikes verbiedt. In journaalbeelden uit Gaza zie ik lijken in het stof liggen, er loopt een kind langs.

Wacht, het is winter. In de film sleeën kinderen van het 'ezelsoor' af, de helling op het Museumplein. Ik weet nog hoe het ontwerp voor dat ezelsoor verketterd werd. Lelijkl! Gevaarlijk! Maar niemand voorzag die sneeuwpret.

De bezette stad loopt af. De woorden vallen weg. De film reikt uit dit heden naar de toekomst, bevolkt door de jonge mensen van nu. Onbekend terrein, het land vol van verwachting.

Beeld uit 'De bezette stad': sneeuwpret in Amsterdam.

INTERVIEW **LAURA VAN DOLRON** 'Heel', de nieuwe voorstelling van theatermaker Laura van Dolron, was een week voor de première nog lang niet af. Ze vertrouwt op haar vermogen onder druk te kunnen schrijven. „Er zal wel wat komen.”

Door onze redacteur **Ron Rijkhard**

Dit interview is een repetitie, zegt Laura van Dolron

Ik heb nog geen voorstelling”, zegt Laura van Dolron. Het is een week voor de première, bij een gesprek op haar kantoor van een paar vierkante meter in hartje Amsterdam. „Of, geen voorstelling”, zegt ze er meteen achteraan, „ik heb wel wat opgeschreven, maar dat zijn teksten voor andere gelegenheden.”

Van Dolron doelt op optredens op festivals en op de nacht van de slaaptaking voor Gaza die ze organiseerde. De teksten die ze schrijft en voordraagt gaan over haar leven en ze wil zo actueel mogelijk zijn om het leven op heterdaad te kunnen betrappen. Daar past het uitstellen van schrijven bij. Ook omdat tijdnood geen ruimte laat voor overmatige zelfkritiek. Niet voor niets waagde ze zich ook met veel succes aan improvisatietheater, in *Een antwoord op alle vragen* (2018).

Wat je moet weten als publiek bij Van Dolron is dat ze gescheiden is en daarover in 2022 de voorstelling *Geen Verhaal* maakte. Daarna vond ze een nieuwe liefde, Mark, waarover ze later dat jaar de voorstelling *De Uitnodiging* maakte. Deze voorstellingen voelden als rauwe therapieessies. Bij de eerste voelde je onverhulde pijn schrijven en bij de tweede brandde vrolijk de juichende liefde die aan die pijn ontsnapte. Voor die tijd maakte ze veelal licht filosofische voorstellingen: ook monologen over de liefde en het leven, maar minder dramatisch, meer beschouwelijk en ironisch.

Nu is er een nieuwe voorstelling, *Heel*, vanaf deze week. Van Dolron (47) kan wel vertellen waar die waarschijnlijk over gaat. Bij de antwoorden die ze geeft op vragen, zegt ze geregeld: „Dit zit ook in de voorstelling.” En na een uur praten sluit ze af met: „Weet je, ik ben nu eigenlijk het stuk aan het maken met jou. Dat doe ik nu met iedereen, met de conducteur, met mijn dochters. Er is geen repetitielokaal.” Typend voor haar aanpak: een interview is ook een repetitie.

Waarover ze het heeft, is van belang, maar de vorm, hoe ze het zegt, is min-

stens zo belangrijk voor de aantrekkingskracht van haar optredens. Haar associatieve, onstelpbare redeneertrant, vol gedachte- en zijsprongen en vol nuanceringen en tegenwerpingen, maakt haar monologen zo levendig en overtuigend. Als ze begint met praten, is ze nauwelijks te stoppen. Hoe ziet dat eruit? Zo ongeveer als wat nu volgt.

Koortsvlaag

De repetitie begint met de vraag waarom ze het aandurfde zo lang te wachten met schrijven. „Bij *Geen Verhaal* kwam de première maar dichterbij, maar ik hallucineerde van de ayahuasca, had daarna een breakdown, dus ik kon eigenlijk niks. Dat zei iedereen ook: 'Je gaat toch niet spelen, je kan niet eens opstaan.' Maar ik vond *Geen Verhaal* zo'n goede titel. Twee weken voor de première kreeg ik corona en toen heb ik in een soort koortsvlaag dat ding geschreven.

„Bij *De Uitnodiging* openbaarde de voorstelling zich toen ik met Mark een trauma-driedaagse volgde. Dus deze keer wacht ik ook maar. Er zal wel weer iets komen. Daar ben ik op gaan durven vertrouwen. Want ik ben eigenlijk constant aan het werk, al manifesteert zich dat niet in een repetitieruimte.

„Er staan al dingen in mijn laptop. Ik heb bij het Brainwash-festival de feestelijke afsluiter gedaan. Ik heb bij De Kleine Komedië in een dag iets gemaakt, met cabaretier Alex Ploeg, na een familieopstelling (een vorm van therapie waarbij anderen familieleden spelen met wie je een gesprek voert, red.). Dat heeft woorden opgeleverd die deze voorstelling in glijden.

„De tekst switcht heel snel van het politieke naar het persoonlijke. Iets wat heel snel wisselt, valt stil, valt samen. Dus ik hoop dat het verschil wegvalt.

„Ik had een gesprek met mijn ex over Israël-Palestina. Het ging over hoe we geschoot waren door de pijn van Israël. Maar doordat zij de dag daarna zo grof ingripen, werd die pijn van Israël direct verdrongen. Hij zei: 'Zij hebben de macht, maar dat wil niet zeggen dat ze geen pijn voelen.' En toen dacht ik: 'Dit gaat over onze relatie, onze crisis. Hij is met de op-

Laura van Dolron en haar partner Mark Kulsdom

pas gegaan waardoor hij de macht leek te hebben. Maar hij had ondertussen ook veel pijn.' Nou, daar gaat de voorstelling over. Dat ik en mijn ex gesprekken hebben over Palestina en Israël, maar dat het eigenlijk over onze liefde gaat. Zo schakel ik de hele tijd heen en weer.

„Want ik vind het gevaarlijk om een scheiding aan te brengen tussen het persoonlijke en het politieke. Omdat er dan een ruimte ontstaat waarin je in je werk op een andere manier verantwoordelijkheid neemt voor je daden dan je zou doen 'als mens'. Met een andere pet op gaan mensen opeens minder begrijpen, minder durven. Ik weiger dat verschil tussen mezelf als performer en mezelf als mens te maken. Mijn voorstel aan iedereen is om dat ook niet te doen.”

In je voorstelling 'De nieuwe Laura' in 2021 pleitte je nog expliciet voor dat onderscheid.

„Dat klopt, maar ik weet waarom dat was. Die relatiecrisis zat er toen onder. Die voorstelling kan ik niet meer teruglezen, want dan schaam ik me. Ik ben die crisis nog aan het afdekken. De nieuwe Laura kwam pas bij de gescheiden Laura.”

Het was de niet-eerlijke Laura?

„Het was het eerlijkste wat ik op dat moment kon zeggen. Ook voor mij was nog verheld hoe het zat.

„Dat privé en publiek samenvallen is ook zwaar. Een paar weken geleden had ik een soort meltdown, in een psychiatrische inrichting waar ik zou spelen. Ik zei: 'Ik wil hier wel opgenomen worden, maar niet spelen.'”

Waarom was dat?

„De kwaliteit van mijn werk is kwetsbaarheid. Dat is een mooi gegeven. Het is ook fijn om naar te kijken. Maar het is altijd weer vervelend om te voelen. Het doet pijn.”

Is dat geen techniek? Je schrijft en daarna speel je de kwetsbaarheid. Dat is toch wat acteurs doen?

„Maar ik ben geen acteur. Ik ben schrijver. Als ik speel, dan werkt dat alleen als het geen techniek is.”

Je moet elke voorstelling door de pijn?

„Ja. En ik moest er een paar keer te veel doorheen. In de familieopstelling in De Kleine Komedië ging het over mijn moeder en mijn vader. Op systemisch niveau, dus eigenlijk moet je daar een week van bijkomen en het niet de dag erna opschrijven en die avond al uitvoeren in een performance.”

Wat leerde je bij de familieopstelling?

„Het was ontroerend wat ik allemaal over mijn moeder ontdekte. Ik wilde op een gegeven moment gaan liggen. Ik was gewoon zo moe. Maar de vrouw die mijn moeder was, riep: 'Ik wil niet dat je ligt. Ik zie dat je hieraan kapot gaat. Ik wil niet dat je bent zoals ik.' Ik voelde: 'Ja, dat is het probleem. Ik mag niet gaan liggen van mijn moeder. Ik moet mijn moeder helpen, troosten.'

„Interessant en tragisch genoeg heeft een scheidingscrisis als bij mij zich ook

voltrokken tussen mijn ouders. Ik was drie, net als mijn jongste dochter nu. Daardoor maak ik het als het ware dubbel mee: als mezelf en als mezelf als kind, via mijn kind.

„Ik heb mijn moeder gesteund in haar crisis. Nog steeds: dat zie ik als een opdracht. Door mijn scheiding kon ik dat niet meer. Dus ik ben gaan liggen op een manier waarop zij zichzelf misschien niet toestond om te gaan liggen. Mijn ex en ik zijn uit elkaar en hebben elkaar vergeven. Mijn ouders zijn bij elkaar gebleven en hebben elkaar niet vergeven. Zij dan vooral. Zij heeft hem niet echt vergeven na zijn vreemdgaan. Dat is een issue gebleven. Dus ik heb het gevoel dat mijn ex en ik nu meer vrede hebben met wat er gebeurd is dan zij.”

„Mijn moeder had een afwezige moeder. Maar mijn moeder was heel aanwezig. Waarschijnlijk om zich af te zetten. Maar zij was daardoor weer té aanwezig. *Te in my face*. Mark zei dat die twee tegenpolen nu uitgespeeld zijn: afwezig, aanwezig. Ik moet weer iets anders zijn, maar wat?

„Zo kwam ik achter het verschil tussen mij en mijn moeder. Want ik heb altijd al het idee gehad dat mijn moeder eigenlijk Laura van Dolron is. Ze heet anders, maar is zoals ik. Ze heeft net zoveel behoefte om zich te uiten, maar ze had geen podium. Ze leefde in Rotterdam, hippieachtig, maar in een andere tijd, voor de emancipatie. Veel dingen die ik nu met een publiek deel, zei zij tegen mij. Best intens. Zoals ik ook intens ben. Dus ik kreeg van mijn moeder mooie, betekenisvolle dingen, maar het was veel voor een klein meisje.

„Nog steeds heeft ze veel inzichten en dingen die ze mooi en belangrijk vindt. Maar voor mij is dat: o wow...”

„Ze heeft zich toegelegd op het moederschap, met als gevolg dat zij geen kritiek kan hebben over haar moederschap. Ook omdat het maatschappelijk gezien toen samenviel met je identiteit. Dus ik moet mild zijn voor mezelf en niet ook het perfecte moederschap willen nastreven. Zodat mijn dochters misschien later wel met hun kritiek, en die gaat er vast komen, bij mij aan kunnen komen. Ik voelde sterk dat ik niet ondanks, maar juist dankzij mijn moeder niet mijn moeder ben. Onze relatie werd opeens 'heel'. Ik zag haar als aanleiding van een stap in plaats van als een obstructie in mijn systeem.”

„Een lang antwoord? Zo verlopen de monologen van Van Dolron nu eenmaal. Op dit punt in het gesprek zijn we zestien minuten onderweg. Er volgt nog veel meer, over de rouw na een scheiding, Gaza, de PVV, Mark, haar ex, moeders, dochters, theater maken, en over hoe alles verknoot is in het leven van Laura van Dolron. Wie wil weten hoe dat zit, hoe Van Dolron erover vertelt en of het bovenstaande de eindmontage heeft gehaald: ga naar *Heel*. Ik vond het een geslaagde try-out.

Laura van Dolron: Heel. Première: 7 december, Frascati Theater, Amsterdam. Tournee t/m 5 juni. Ook *Geen Verhaal* en *De Uitnodiging* zijn nog te zien. Info: lauravan-dolron.nl

Ik vind het gevaarlijk om een scheiding aan te brengen tussen het persoonlijke en het politieke